

Po dohodě se synem i otcem je domluveno, že zbytek nikotinových sáčku společně cestou domů vyhodí, zakoupí nikotinové pastilky se 4 mg nikotinu. Jsou poučeni o jejich užívání, doporučeno je pomalu je cucat při silné chuti na nikotin či jiných abstinčních příznacích, jako je podrážděnost a nesoustředěnost v maximální dávce 10 ks denně. Otec bude pastilky kupovat a vydávat synovi 10 ks pastilek na den.

Telefonická kontrola po týdnu od první konzultace: Otec udává, že syn se chová o něco lépe a podle jeho informací nikotinové sáčky neužívá, je spokojený, jsou objednáni na osobní kontrolu za další tři týdny.

Plánovaná kontrola za 3 týdny: Vzhledem k tomu, že nepřišli na osobní kontrolu, telefonujeme, zda nechtějí jiný termín. Otec je velmi rozrušený a sděluje, že syn je již několik dní hospitalizován na dětském psychiatrickém oddělení ve FN Motol. U syna došlo k velkému výbuchu vzteku, když mu otec nechtěl vydat peníze na nikotinové sáčky, v hádce otce fyzicky napadl, byl záchrannou službou odvezen k hospitalizaci. Otec nechce, abychom ho znovu kontaktovali, ozval by se, kdyby se chtěli objednat na kontrolu. Další informace o průběhu hospitalizace chlapce a jeho propuštění nemáme.

Kazuistika 2

Dívka, 16 let, přichází do Centra pro závislé na tabáku poprvé s matkou, která podepsala informovaný souhlas s léčbou, při první konzultaci jsou přítomny obě. Dále obě souhlasí, že bude dívka na další kontroly docházet samostatně.

Jedná se o studentku gymnázia s průměrným prospěchem, bez studijních či kázeňských problémů. Dosud bez významné interní anamnézy a psychických obtíží, bez trvalé medikace.

Cigarety nikdy nekouřila, alkohol někdy na večírku pije v malém množství, jiné drogy zcela neguje. Před třemi měsíci ve skupině kamarádů zkoušela s ostatními nikotinové sáčky s příchutí – různé značky a síly, postupně stále častěji, poté si je začala kupovat sama. Aktuálně užívá nikotinové sáčky se 4 mg nikotinu asi 4 až 5 ks denně, více během dopoledne ve škole a poté jeden cestou ze školy s kamarádkou, doma již večer neužívá.

Sama si uvědomila, že se počet užívaných sáček začal postupně zvyšovat, když se jej snažila omezit, velmi špatně se ve škole soustředila a pociťovala chuť na nikotin. Začala si sama vyhledávat informace o závislosti na nikotinu a uvědomila si, že v užívání je rizikové pokračovat. Při konzultaci byla aktivní, pozorná, především měla obavy, co se stane po náhlém zanechání používání sáčku „ze dne na den“.

Při úvodní konzultaci, motivačním rozhovoru a po probrání možností léčby se pacientka rozhoduje pro léčbu cytisinem. Pacientce byla nabídnuta možnost léčby pomocí nikotinových pastilek (nikotinové pastilky či žvýkačky jsou obvykle v léčbě dětí a dospívajících první volbou), ale vzhledem k tomu, že obsahují nikotin, dívka je nechce v žádném případě používat. Cytisin (Defumoxan) je lék určený pro pacienty od 18 let, jedná se o parciálního agonistu nikotinových receptorů. Je přírodního původu, jedná se o výtažek ze semen štedřence odvislého, neobsahuje nikotin a má minimum nežádoucích účinků. Obvyklá úvodní dávka je 6 × 1 tbl. denně a přestat kouřit a užívat nikotin je potřeba do pátého dne užívání léků. V tomto konkrétním případě naše pacientka chtěla přestat užívat nikotin co nejdříve, obě s matkou souhlasily s užíváním cytisinu. Zvolena byla nízká dávka 3 × 1 tbl. denně.

Konzultace za 14 dní: Od úvodní konzultace již pacientka nikotinové sáčky (ani jiné

formy tabáku a nikotinu) neužívala. Užívala nadále Defumoxan 3 × 1 tbl. denně, občas večer zapomněla, někdy tedy jen 2 × denně. Chuť na nikotinový sáček byla v prvním týdnu poměrně silná, zvláště když viděla sáčky nebo žvýkačí tabák u kamarádů a krabička „kolovala“. Byla na sebe ale hrdá, že si je vydržela nevzít a chuť na nikotinový sáček vnímá již jako mnohem slabší, nežli v úvodu.

Konzultace za měsíc: Pacientka neužívá žádné formy tabáku a nikotinu, v průběhu druhých 14 dní již používala cytisin pouze nepravidelně, asi 5 × za týden, když byla chuť na sáček vyšší. S průběhem je spokojená, cítí se dobře.

Konzultace za půl roku: Pacientka nadále neužívá žádné formy tabáku ani nikotinu, cytisin použila naposledy 1 tbl. přibližně 2 měsíce po dni D (den, kdy přestala užívat nikotinové sáčky). Nemá problém s abstinencí od tabáku a nikotinu ani v situacích, kdy ostatní vidí kouřit nebo sáčky užívat.

Závěr

Zde uvedené kazuistiky demonstrují dva mezni případy širokého spektra nezletilých pacientů, kteří přicházejí do léčby pro závislost na nikotinových sáčkách. U všech pacientů je zapotřebí trpělivého, podpůrného přístupu, vysvětlení zdravotních rizik a rizika závislosti (2), včetně finančních aspektů. Vhodná je psychobehaviorální intervence, použití prvků motivačních rozhovorů a spolupráce s rodinou. Pokud je přítomna fyzická závislost na nikotinu (abstinční příznaky z odnětí), je vhodné i použití farmakoterapie (3). U komplikovaných případů dětí a mladistvých i s dalšími závislostmi či psychickými problémy je vhodná těsná spolupráce s dětským psychologem, psychiatrem či adiktologem.

LITERATURA

1. Gaiha SM, Lin C, Lempert LK, Halpern-Felsher B. Use, marketing, and appeal of oral nicotine products among adolescents, young adults, and adults. *Addictive Behaviors*. 2023 May; 140. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2023.107632>.

2. Gesundheitliche Bewertung von Nikotinbeutel (Nikotinpouches): Aktualisierte Stellungnahme. Oktober 2022;7. Available from: <https://www.bfr.bund.de/cm/343/gesundheitsliche-bewertung-von-nikotinbeutel-nikotin-pouches.pdf>.

pouches.pdf.

3. Králíková E, Zvolská K, Štěpánková L, et al. Doporučení pro léčbu závislosti na tabáku. *Čas. Lék. čes.* 2022;161: 33-43.